

ЕВОЛЮЦІЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА» У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Лаба О. В.

ВСТУП

У сучасному світі стрімкий розвиток інформаційних технологій і диджиталізація суспільства впливають на всі аспекти людської діяльності, включаючи збереження, управління та поширення культурної та інформаційної спадщини. Ці виклики зумовлюють трансформацію освітніх програм, професійних компетенцій та загального підходу до роботи з інформацією. Одним із прикладів таких змін є еволюція спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», яка відображає потребу інтеграції традиційних методів управління інформацією з сучасними цифровими технологіями.

У цьому контексті особливого значення набуває цифрова гуманітаристика, міждисциплінарна галузь, що поєднує гуманітарні науки з інформаційними технологіями. Вона відкриває нові можливості для дослідження та представлення культурної спадщини, сприяє створенню цифрових ресурсів і платформ для взаємодії з науковими даними.

Важливим напрямом, що розвивається у цій сфері, є цифрове кураторство. Це новітній підхід до організації, збереження та забезпечення доступу до інформаційних і культурних ресурсів у цифровому форматі. Цифрові куратори відповідають за впровадження технологій оцифрування, управління цифровими даними та створення інтерактивних платформ, які сприяють поширенню знань та культурних цінностей у глобальному цифровому просторі.

Актуальність підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи визначається потребою суспільства у професіоналах, які здатні відповідати на виклики цифрової епохи, забезпечувати доступність цифрових знань і зберігати культурну спадщину для майбутніх поколінь. Це не лише професія, а й соціальна місія, яка сприяє розвитку інформаційного суспільства та інтеграції у глобальний світовий простір.

1. До проблем трансформації спеціальності 029

Спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» пережила низку трансформацій на своєму шляху, які відображають зміни в суспільстві, технологіях та потребах ринку праці. Історія

розпочалася зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність». Цей етап був спрямований на підготовку фахівців, здатних працювати з управлінською документацією, організовувати документообіг, створювати інформаційні ресурси та аналізувати потоки інформації. Основний акцент робився на традиційні аспекти документознавства та використання інформації у бізнесі, управлінні та культурі.

У 2015 році відбулася трансформація спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» у 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» відповідно до наказу МОН України № 1151 від 6 листопада 2015 року¹. З урахуванням диджиталізації суспільства та змін у законодавстві України заклади вищої освіти адаптували свої програми, поєднавши документознавчі, бібліотечні та архівні компетенції. Це дозволило підготувати фахівців для роботи в умовах нових викликів: управління інформаційними системами, оцифрування архівів, створення цифрових бібліотек і забезпечення доступу до цифрових ресурсів. З'явилися міждисциплінарні компоненти – поєднання знань з інформаційних технологій, менеджменту, права та гуманітарних наук.

Сьогодні означена спеціальність перебуває на порозі зміни до В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» відповідно до Постанови КМУ «Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти»². Власне, новий перелік спеціальностей набув чинності 01.11.2024, але певні організаційні моменти ще потребують додаткового нормативно-правового врегулювання.

Нові виклики диджиталізації, глобалізації та інформаційного суспільства зумовили потребу в уточненні спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» та подальшій модернізації змісту освітніх програм. Передовсім, відбувається зміщення акценту на цифрові бібліотеки, електронні каталоги, мультимедійні ресурси та інформаційно-бібліотечний сервіс. Крім того, до однієї зі складових спеціальності – інформаційної справи, було б актуальним включення нових та поглиблення наявних компетенцій роботи з великими даними (Big Data), інформаційними системами, аналітикою даних, цифровими платформами та кібербезпекою. Важливою складовою є також посилення напрямків

¹ Наказ МОН України «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266 №1151»: від 6 листопада 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15#Text>.

² Постанова КМУ «Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти»: від 30 серпня 2024 р. № 1021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024-%D0%BF#Text>

з оцифрування архівів, управління електронними архівами, роботи з хмарними технологіями, забезпечення збереження та доступу до цифрової інформації тощо.

Можливими передумовами таких трансформацій є:

- Технологічний прогрес, зумовлений розвитком інформаційних технологій, хмарних сервісів, автоматизації процесів у бібліотеках та архівах, що вимагало нових знань і навичок.

- Зміна ролі інформації у суспільстві: інформація стала стратегічним ресурсом, а управління нею – ключовим елементом у діяльності будь-якої організації.

- Міжнародний досвід – багато країн також трансформують бібліотечну та архівну справу, додаючи цифрові компетенції, що стимулює адаптацію в Україні до міжнародних стандартів.

- Розширення ринку праці – сучасні випускники можуть працювати не лише в бібліотеках чи архівах, а й у медіа, бізнесі, ІТ-компаніях, культурних інституціях тощо.

Такі трансформації, як і імплементація більшості інновацій в загальнонаціональному масштабі, не відбуваються безперешкодно. З'ясуємо, які існують труднощі на цьому шляху.

1. Поза увагою лишилася певна складова документознавства, оскільки вона частково трансформувалася в Дб «Секретарська та офісна справа», але підготовка за цією спеціальністю передбачена лише для програм фахової передвищої освіти. На наступному рівні документознавство з'являється у переліку наукових спеціальностей³ 27.00.02 «Документознавство, архівознавство», що належить до галузі соціальних комунікацій або історичних наук. В той же час, на бакалаврському та магістерському рівнях вищої освіти підготовки таких фахівців не здійснюється.

2. Якщо вважати, що фахівців з документознавства готують на спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», що є логічно, бо документознавство та інформаційна діяльність трансформувалося в означену спеціальність у 2015 році відповідно до згаданого вище нового переліку спеціальностей⁴, то через приналежність до галузі 02 «Культура» такі фахівці забезпечують роботу з документами в установах саме цієї галузі – бібліотеках, архівах, музеях тощо. В той же час,

³ Перелік наукових спеціальностей: затверджено наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 14.09.2011 № 1057. Редакція від 30.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1133-11#n16>.

⁴ Наказ МОН України «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266»: № 1151 від 6 листопада 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15#Text>

науковцями, зокрема С. Кулешовим обґрунтоване визначення управлінського документознавства⁵. «Поряд із загальним існує спеціальне документознавство. Його єдиним конституюваним представником на сьогодні є традиційне документознавство, і яке, зважаючи на характер дослідницької проблематики, слід назвати управлінським. Можливе виокремлення й інших напрямів спеціального документознавства, що досліджують різні види документів, типи документації чи характеристики документа». Автор визначає об'єктом управлінського документознавства управлінську документацію, а похідними від центральної ланки є й інші складові об'єкта – сфера створення управлінської документації та сфера функціонування управлінської документації⁶. З цих міркувань розуміємо, що управлінське документознавство існує у різних сферах, не обмежуючись сферою культури й установ, що входять до неї (бібліотек, архівів, музеїв). Великий масив управлінської документації формується, до прикладу, в установах публічного управління, в інших галузевих установах й організаціях. Нами було досліджено⁷ формування управлінської документації в автотранспортних організаціях, зокрема в закладах підготовки водіїв транспортних засобів та в лабораторії з проведення випробувань колісних транспортних засобів, де система менеджменту цих організацій базується на рекомендаціях і вимогах до функціонування управлінської документації, що є логічним, адже підтвердження всіх бізнес-процесів означених організацій реалізується через управлінську документацію.

З огляду на це бачимо, що системи управлінської документації інших галузей, крім культури, є поза увагою переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців. Це призводить до ситуацій, коли, скажімо, впровадження електронного документообігу, формування вимог до системи управлінської документації здійснюється не фахівцями-документознавцями, а галузевими фахівцями без урахування вимог документознавців та архівістів, або до таких робіт залучається діловодний персонал на основі здобутої фахової передвищої освіти, до компетенцій якого, проте, не належить окреслена проблематика.

⁵ Кулешов С. Г. Управлінське документознавство: навчальний посібник. Київ: ДАККІМ, 2003. С. 7.

⁶ Там само. С. 10.

⁷ Лаба О. В., Захара І. Я. Впровадження автоматизованої інформаційної системи в діяльності закладів з підготовки водіїв транспортних засобів: діловодний аспект. *Молодий вчений*. 2018. № 4. С. 42-45; Лаба Оксана, Захара Ігор. До питання інформаційної взаємодії випробувальної лабораторії колісних транспортних засобів: діловодний аспект. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. December 2021. № 4(32). С. 39-45. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss. URL: <https://rsglobal.pl/index.php/ijitss/issue/view/261>.

Тобто, з описаного бачимо, що фахівців у сфері документознавства для інших галузей, крім культури, не готують в Україні, хоча необхідність формування й ведення системи управлінської документації в усіх сферах господарювання є усвідомленою у суспільстві.

3. Не все однозначним є, на наш погляд, і в трансформуванні інформаційної діяльності в інформаційну справу як складових означених вище спеціальностей «Документознавство та інформаційна діяльність» й «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» відповідно, особливо в умовах інтенсивного розвитку й становлення інформаційного суспільства. Першою з проблем є відсутність визначень як інформаційної діяльності, так і інформаційної справи на рівні нормативно-правового регулювання. Певні наукові напрацювання існують, однак єдині підходи не визначені. Крім того, більша частина наукових публікацій стосується науково-педагогічної складової підготовки фахівців означеної спеціальності⁸. В той же час, проблема існує у розрізі відсутності усталеного трактування міждисциплінарної природи спеціальності «інформаційна справа». Передовсім, підготовка інформаційних фахівців розглядається як складова підготовки фахівця з інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Тобто, проблема схожа з тією, яка була описана вище щодо фахівця з документознавства, зокрема управлінського. Інформаційна справа, безперечно, включає бібліотечну та архівну складові, оскільки це установи, які, працюють з інформацією та документами як основними її носіями. В той же час, інформаційна справа не обмежується означеним. Зокрема, поза увагою інформаційної справи залишилися такі складові, як до прикладу, підготовка фахівців з комунікацій у соціальних мережах, а також реалізації інших видів цифрових комунікацій, як наприклад, ведення тематичних блогів, вебсайтів тощо.

Звісно, тут можна говорити про підготовку фахівців за спеціальністю С7 «Журналістика», але не завжди ведення соціальних мереж чи тематичних блогів передбачає їхню приналежність до медіа. Аналіз професійних компетентностей⁹ фахівців означеної спеціальності дає

⁸ Матвієнко Оксана, Цивін Михайло. Професіологічний дискурс спеціальності "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа". *Вісник Книжкової палати*. 2022. № 7. С. 23–30. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.7\(312\).23-30](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.7(312).23-30); Матвієнко О. В., Цивін М. Н., Гуменчук А. В. Сучасні концепції документно-інформаційної науки: підготовка фахівців за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: навчально-методичний посібник. Київ: Ліра-К, 2021. 140 с. URL: <https://knushop.com.ua/image/catalog/lira20230617/pdf/12840.pdf?srsltid=AfmBOoqNmeU7kCft0TVgRUpSFdtjAa-owD5Zqr2F66F4PL3k3fVfKmu>.

⁹ Стандарт вищої освіти України: спеціальність 061 Журналістика; ступінь бакалавр. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/061-Zhurnalistyka-bakalavr.28.07-1.pdf>; Стандарт вищої освіти: спеціальність 061 Журналістика; ступінь магістр. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/>

підстави стверджувати, що основною складовою діяльності таких фахівців є створення медіапродуктів та журналістська справа. Інтернет можна розглядати як медіа-середовище, аналогічне телебаченню, радіо та пресі. Інтернет сьогодні – це «система взаємополучених комп'ютерних мереж»¹⁰, які медіа використовують, зокрема, для налагодження їхніх цифрових комунікацій. Крім того, наприклад, ведення блогу вступника¹¹ на вебсайті одного з закладів вищої освіти виходить за межі журналістської практики. І тут неможливо залишити поза увагою інформаційних фахівців не в контексті бібліотечної й архівної складової, а у широкому розумінні їхньої діяльності, пов'язаної зі збором, обробкою і використанням інформації.

Працевлаштування магістрів з журналістики, відповідно до стандарту спеціальності, передбачає роботу в інформаційних, рекламних та PR-агенціях. В той же час, аналогічний стандарт магістерського рівня спеціальності 029 визначає наступні можливості працевлаштування: SEO manager (фахівець з позиціонування сайтів та пошукової оптимізації), Social Media Marketing Manager (фахівець з маркетингу в соціальних мережах), Digital marketing manager (Менеджер з маркетингу в електронних медіа), Client manager (Менеджер роботи з клієнтами), Content manager (Контент-менеджер)¹². З огляду на означене, чітко видно точки перетину спеціальностей «Журналістика» та «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» у частині власне інформаційної складової.

Тут варто також згадати фахівця з маркетингу (спеціальність 075 «Маркетинг» та D5 «Маркетинг» за переліками спеціальностей 2015 та 2024 років). Відповідно до визначених компетентностей, такий фахівець, з-поміж іншого, повинен вміти застосовувати цифрові інформаційні та комунікаційні технології, а також програмні продукти, необхідні для належного провадження маркетингової діяльності та практичного застосування маркетингового інструментарію¹³, а інструментарієм діяльності такого фахівця є «сучасні універсальні та спеціалізовані інформаційні системи і програмні продукти, необхідні для прийняття та

sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/11/11/061-Zhurnalistyka.mahistr-994-08.11.2022.pdf.

¹⁰ Інтернет. Українська бібліотечна енциклопедія. URL: <https://ube.nlu.org.ua/article/%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B5%D1%82>.

¹¹ Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. URL: nug.edu.ua/vstup.

¹² Стандарт вищої освіти України: спеціальність 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа; ступінь магістр. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/28/029-informatsiyna-bibliotechna-ta-arkhivna-sprava-magistr.pdf>.

¹³ Стандарт вищої освіти України: спеціальність 075 Маркетинг; рівень бакалаврат. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/075-marketing-bakalavr-1.pdf>.

імплементції маркетингових управлінських рішень»¹⁴. З описаного бачимо певну суголосність у компетенціях із фахівцем спеціальності 029, що і створює конкуренцію на ринку працевлаштування.

Тобто, інформаційний фахівець сьогодення – це фахівець з інтегрованими компетенціями з інформаційної справи, журналістики й маркетингу, не обмежений сферою культури, оскільки на практиці діяльність інформаційного фахівця є затребуваною і в інших галузях. В той же час, фахівці з журналістики чи маркетингу не можуть забезпечити повну відповідність інформаційній складовій у контексті збору, обробки, зберігання, використання й інтерпретування інформації.

Це означає, що як і для управлінського документознавства, так і для інформаційної справи важливо розширення галузі його реалізації або розроблення міжгалузевого концепту. Сповідуючи запропоновану широку міжгалузеву концепцію документознавства та інформаційної справи, таку спеціальність доречно було б розглядати у контексті технологій, до прикладу, документно-інформаційних технологій або інформаційно-комунікаційних технологій. Така спеціальність бакалаврського та магістерського рівнів могла би забезпечити підґрунтя для наукової спеціальності 27.00.06 «Прикладні соціально-комунікаційні технології», але не обмежитись нею. Більше того, означена наукова спеціальність передбачає дослідження прикладних комунікаційних технологій в системі соціальної діяльності в різних галузях, зокрема в науці, політиці, виробництві, культурі, освіті тощо¹⁵. Це ще раз підтверджує необхідність підготовки «універсальних міжгалузевих» інформаційних фахівців бакалаврського та магістерського рівнів для різних галузей народного господарства, не обмежуючи таку підготовку галузю культури.

Співзвучні у певних аспектах підходи знаходимо у низки авторів. Зокрема, науковці Н. Е. Кунанець, В. В. Пасічник та А. А. Федонюк обґрунтовують соціокомунікаційну інженерію як «сукупність методів, засобів та способів, які, за їх системного використання, дають змогу проектувати та створювати якісні та ефективні соціокомунікаційні технології та системи. Тобто соціокомунікаційна інженерія є наукою, яка досліджує процеси побудови, проектування і створення соціокомунікаційних технологій та систем»¹⁶. Автори вважають, що соціокомуні-

¹⁴ Стандарт вищої освіти України: спеціальність 075 Маркетинг; рівень магістр. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/11/11/2019-11-05-075-marketing-magistr.pdf>.

¹⁵ Паспорт спеціальності 27.00.06 – прикладні соціально-комунікаційні технології. URL: <https://asp.knu.ua/doc/Pasport/27.00.00/27.00.06.pdf>.

¹⁶ Кунанець Н. Е., Пасічник В. В., Федонюк А. А. Соціокомунікаційна інженерія: об'єкт, предмет і методи дослідження. 2015. С. 375. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/12908/25kunanecnepasichnikvv.pdf>.

каційна інженерія використовує загальнонаукові методи дослідження, а також методи, притаманні інженерній та гуманітарним галузям.

Такий підхід підтримує О. М. Холод, який обґрунтовує доцільність вивчення соціально-комунікаційного інжинірингу, тобто процесу «створення, прогнозування, адаптації і реалізації комунікаційних технологій, стратегій і моделей соціальної дії, взаємодії і стосунків між соціальними фігурантами (суб'єктами й об'єктами) з метою здійснення маніпуляції (позитивного або негативного впливу)»¹⁷.

Зауважимо, що в окремих ЗВО, зокрема в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу, існують нині освітньо-професійні програми з підготовки фахівців з інформаційного інжинірингу у сфері соціальних комунікацій, відкриті на базі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», що є обґрунтовано з тієї точки зору, що власне фахівці з інформаційної справи здобувають низку компетенцій, здатних забезпечити інформаційно-інженерну соціокомунікативну складову, зокрема, «здатність застосовувати комп'ютерні технології з метою вдосконалення професійної діяльності, розуміти принципи проектування та функціонування автоматизованих БД, семантичного вебу, веб-сервісів та соціальних медіа», а також «використовувати прикладні соціокомунікативні технології для організації ефективного спілкування на професійному, науковому та соціальному рівнях на засадах толерантності, діалогу і співробітництва»¹⁸.

Грунтовне дослідження професії інформаційного фахівця представлене у науковій праці О. Матвієнко та М. Цивіна, у якій автори роблять наголос на професіології інформаційного фахівця і вважають, що ця професія наразі перебуває на етапі інституціоналізації й наголошують на тому, що «професіологічний складник "інформаційної справи" спеціальності "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" сьогодні не є предметом спеціальних досліджень», а «чинником, котрий гальмує розвиток "інформаційної професіології" є невизначеність основних концептів: яку професію вважати об'єктом "інформаційної професіології" ("професіології інформаційної справи") і хто є "інформаційним фахівцем"?», адже професіологія інтернет-маркетолога та менеджера

¹⁷ Холод О. М. Соціальнокомунікаційний інжиніринг як методологія дослідження соціальних комунікацій. *Світ соціальних комунікацій*. 2012. Т. 8. С. 7.

¹⁸ Стандарт вищої освіти України: спеціальність 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа; ступінь магістр. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/28/029-informatsiyna-bibliotechna-ta-arkhivna-sprava-magistr.pdf>.

вебпроекту, суттєво різнитимуться¹⁹. В той же час, автори приходять до висновку, що освітньо-професійні програми спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» спрямовані у частині інформаційної справи на підготовку фахівців для документно-інформаційної діяльності в широкому контексті застосування цифрових засобів²⁰.

Проаналізовані дослідження підтверджують запропонований широкий концепт інформаційного фахівця у наступних аспектах:

- невизначеність професіології інформаційного фахівця через різноманітність напрямів і форм його взаємодії із соціально-інформаційним простором та завдань, які він виконує;
- велика частка цифрових компетенцій у підготовці інформаційного фахівця;
- актуальність соціально-комунікаційного інжинірингу на нинішньому етапі розвитку інформаційного суспільства й максимальна наближеність компетенцій інформаційного фахівця спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» для реалізації цього виду інжинірингу.

Описані вище чинники дають підстави стверджувати, що трансформація спеціальності демонструє її адаптацію до сучасних реалій та готовність відповідати на нові виклики інформаційного суспільства.

2. Роль інформаційного фахівця у цифровій гуманітаристиці

З'ясування ємкості й багатовекторності професії інформаційного фахівця наштовхує на виявлення взаємозв'язку інформаційної справи як складової спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», де готують таких фахівців, із цифровою гуманітаристикою.

Інформаційні технології проникають нині в усі сфери суспільного життя. І це є не лише мейнстрімом інформаційного суспільства, а й нормою, задекларованою низкою нормативно-правових актів, зокрема в Україні. Не залишила осторонь тотальна диджиталізація і гуманітарну сферу, в тому числі й гуманітарні наукові дослідження. На думку Т. Ярошенко, «цифрові дані (оцифровані або «народжені» в цифрі), віртуальна реальність, 3D-моделі, мультимедіа – нині це реалії не лише повсякчасного життя, а й наукової діяльності»²¹.

¹⁹ Матвієнко Оксана, Цивін Михайло. Професіологічний дискурс спеціальності "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа". *Вісник Книжкової палати*. 2022. № 7. С. 27. DOI: 10.36273/2076-9555.2022.7(312).23-30.

²⁰ Матвієнко Оксана, Цивін Михайло. Професіологічний дискурс спеціальності "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа". *Вісник Книжкової палати*. 2022. № 7. С. 28. DOI: 10.36273/2076-9555.2022.7(312).23-30.

²¹ Ярошенко Т. Цифрова гуманітаристика: нова галузь знань чи «молоде вино в старих міхах»? (До питання концепції, методології, історії, основних центрів і проєктів, дискусій довкола). *Культура і мистецтво XXI століття: полілог сучасної гуманітаристики* =

Пожавлення наукових розвідок щодо цифрової гуманітаристики спостерігається в Україні в останні роки. Про це стверджують самі дослідники у публікаціях з означеної тематики, вказуючи на доробок таких авторів як В. Атаманчук, О. Воскобойнікової-Гузевої, В. Воронкової, Л. Дубровіної, В. Копанєвої, Л. Костенка, В. Кулікова, К. Лобузінної, О. Матвієнко, Т. Симоненко, М. Чикарькової, С. Чуканової, Т. Ярошенко. Зародження окремого міждисциплінарного напрямку у світі датується початком XXI століття, однак поштовхом до інтенсивнішого його дослідження став Маніфест з цифрової гуманітаристики (Manifesto for the Digital Humanities, 2010), відповідно до якого курси з цифрової гуманітаристики мають бути включені до програм з усіх гуманітарних та суспільствознавчих дисциплін²².

Нині найпопулярніші напрями цифрової гуманітаристики пов'язані з переведенням в цифровий формат культурної спадщини і формуванням спеціальних баз даних; створенням цифрових колекцій і архівів; формуванням та джерелознавчим аналізом корпусів текстів; комп'ютерним аналізом художніх текстів; підготовкою електронних мультимедійних наукових та навчальних видань; візуалізацією, статистичним та бібліометричним аналізом даних; створенням баз даних і знань, електронних довідників; підготовкою інтерактивних цифрових карт, супроводом віртуальних гуманітарних проєктів та онлайн-ових наукових співтовариств тощо²³. Дослідники О. Матвієнко та М. Цивін називають основними завданнями цифрової гуманітаристики дослідження соціокультурних наслідків цифрових технологій, критичний аналіз їх можливостей та обмежень, нові медіа, створення цифрових бібліотек, архівів, баз даних культурного надбання і музейних колекцій, цифрові реконструкції, тобто діяльність, яка потребує спільних зусиль гуманітаріїв та фахівців з цифрових технологій²⁴, додаючи ще медійну цифрову складову, порівняно з іншими науковцями.

Для реалізації проєктів цифрової гуманітаристики використовуються гуманітарні дані (*Humanities Data*), які, на відміну від даних в точних науках, що легко піддаються уніфікації і формалізації, складаються

Culture and art of the XXI century: polylogue of modern humanities: колективна монографія. Київ: Видавничий центр КНУКіМ, 2023. С. 168. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5ddfa761-9ef8-4314-92a2-9dba299b3e4a/content>.

²² Воскобойнікова-Гузева Олена. Цифрова гуманітаристика в інформаційних проєктах та підготовці кадрів. С. 22. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/28655/1/O_Voskoboinikova-Guzeva_CGVIPTAPK.pdf.

²³ Цифрова гуманітаристика. *ResearchUA*: цифровий проєкт НБУВ. URL: <http://research.nbuv.gov.ua/node/53>.

²⁴ Матвієнко О., Цивін М. Цифрова гуманітаристика як методологічна основа розвитку ІТ-освіти у вищих навчальних закладах культури. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2018, № 2. С. 28. DOI: <https://doi.org/10.31866/2617-796x.2.018.155658>. URL: <http://infotech-soccult.knukim.edu.ua/article/view/155658>.

з унікальних об'єктів вивчення: персоналій, подій, суспільних явищ, концепцій²⁵.

Т. Ярошенко відносить до цифрових даних гуманітарної сфери наступні²⁶:

- науково-дослідні об'єкти культурної спадщини (об'єкти для дослідження і проведення реставрації та консервації культурної спадщини), зокрема оцифровані рукописи, тощо;
- колекції музики та інструментів (колекції музичних партитур, записів, музичні інструменти та відповідні музикознавчі дані);
- архіви літератури (тексти, текстові колекції/сховища літературних творів, бази даних і метаданих);
- мовні ресурси, інструменти й сервіси (корпуси, лексика, граматики), інструменти і сервіси, створені за мовними та мовленнєвими технологіями;
- історичні архіви/бази даних (тексти, мапи, малюнки тощо), бази аналітичних історичних даних і метаданих;
- бази даних і колекції мистецьких творів та їх цифрових копій;
- археологічні, антропологічні та етнологічні бази даних / колекції / артефакти / цифрові репліки тощо.

В той же час, вважаємо, що означений перелік може бути доповнений архівами службових електронних документів, адже вони можуть бути як самостійними об'єктами досліджень, так і цифровою базою для наукових розвідок з документознавства чи архівознавства.

У цьому ж дослідженні авторка чітко окреслює коло фахівців, яких об'єднує цифрова гуманітаристика, серед яких основними є²⁷:

- бібліотечні й архівні фахівці (знання в галузі курування, зберігання та збереження фізичних і цифрових об'єктів, наприклад, створення метаданих, е-бібліотек, репозитаріїв тощо);
- дослідники в галузі різних гуманітарних дисциплін (аналіз, теорія та філософія джерел тощо);
- фахівці з інформатики та інженери-програмісти для проектування та створення технічної інфраструктури (мережі, архітектури, сховища, механізми довгострокового збереження, програмне забезпечення);

²⁵ Цифрова гуманітаристика. *ResearchUA*: цифровий проект НБУВ. URL: <http://research.nbuv.gov.ua/node/53>.

²⁶ Ярошенко Т. Цифрова гуманітаристика: нова галузь знань чи «молоде вино в старих міхах»? (До питання концепції, методології, історії, основних центрів і проектів, дискусій довкола). *Культура і мистецтво XXI століття: полілог сучасної гуманітаристики* = *Culture and art of the XXI century: polylogue of modern humanities*: колективна монографія. Київ: Видавничий центр КНУКіМ, 2023. С. 179–180. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5ddfa761-9ef8-4314-92a2-9dba299b3e4a/content>.

²⁷ Там само. С. 181.

– інформаційні аналітики (вивчення інформаційної поведінки тощо).

Як бачимо, означений перелік не обмежується лише дослідниками в галузі соціогуманітарних наук, а й охоплює значно ширше коло теоретиків і практиків, зокрема ІТ-фахівців, математиків, картографів, бібліотекарів, архівістів, музейників, освітян, журналістів тощо. В той же час, Олена Воскобойнікова-Гузєва вважає, що «питання підготовки кадрів для такої сфери діяльності ще тільки починає досліджуватися, попри той факт, що у світі вже існують певні міждисциплінарні підходи і рішення»²⁸.

Вивчення історіографії цифрової гуманітаристики в Україні дало нам підстави для виокремлення її основних ознак, зокрема:

- цифрова гуманітаристика має міждисциплінарну природу;
- цифрова гуманітаристика розглядається як цифрова база для здійснення наукових та інших досліджень соціогуманітарного спрямування, а також як самостійний напрям;
- підготовка фахівців з цифрової гуманітаристики як окремого напрямку/спеціальності/освітньої програми в Україні на разі не здійснюється;
- набувають популярності наукові розвідки щодо світових практик з впровадження освітніх програм цифрової гуманітаристики.

Зважаючи на всеохопну диджиталізацію в Україні, вважаємо за необхідне провести певні розвідки щодо освітніх програм цифрової гуманітаристики у Великобританії, проаналізувавши компетенції фахівців означеної освітньої програми та можливості їхнього працевлаштування, що дасть змогу спроектувати передовий досвід зарубіжних країн на реалізацію світових трендів в українській освіті.

Зауважимо, що ґрунтовні напрацювання у цій царині представлені у публікаціях О. Воскобойнікової-Гузєвої²⁹, у яких висвітлено передовий досвід канадських університетів, а також Т. Ярошенко³⁰, де значна увага приділена освітнім програмам з цифрової гуманітаристики в США та низці європейських країн. В той же час, досвід Великобританії

²⁸ Воскобойнікова-Гузєва Олена. Цифрова гуманітаристика в інформаційних проєктах та підготовці кадрів. С. 23. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/28655/1/O_Voskoboinikova-Guzeva_CGVIPTAPK.pdf.

²⁹ Воскобойнікова-Гузєва Олена. Цифрова гуманітаристика в системі вищої освіти Канади. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. (Серія: педагогічні науки). 2019. № 2 (59). С. 58-62. URL: <http://npo.kubg.edu.ua/article/view/181589/181475>.

³⁰ Ярошенко Т. Цифрова гуманітаристика: нова галузь знань чи «молоде вино в старих міхах»? (До питання концепції, методології, історії, основних центрів і проєктів, дискусій довкола). *Культура і мистецтво XXI століття: полілог сучасної гуманітаристики = Culture and art of the XXI century: polylogue of modern*–208. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5ddfa761-9ef8-4314-92a2-9dba299b3e4a/content>.

щодо освітніх програм цифрової гуманітаристики не був об'єктом досліджень опрацьованих нами джерел.

Слід звернути увагу, що у 2025 спостерігається позавлення набору на освітні програми з цифрової гуманітаристики у Великобританії. Розглянемо топові пропозиції з результатів пошуку. Порівняння відобразимо в таблиці 1.

Однією з перших є пропозиція навчання за означеною освітньою програмою на базі Центру соціальної гуманітаристики, культури й медіа (Centre for Digital Humanities, Cultures and Media)³¹, де можна здобути як бакалаврський, так і магістерський рівень підготовки, що передбачає вміння оцінювати цифрові форми інтелектуального пошуку, художнього вираження та громадянської активності, проводити незалежні дослідження цифрових технологій і медіа з особливим акцентом на їх культурні та суспільні наслідки. В той же час, акцент робиться на мистецькій складовій, зокрема щодо вивчення цифрових артефактів.

Магістерська програма у London's Global University³² з цифрових гуманітарних наук знайомить студентів з критичним розумінням цифрової сфери та надає їм технічні навички, необхідні для трансформації їхніх прагнень у сучасну кар'єру, навчаючи студентів різноманітним методам цифрових досліджень, етичному використанню штучного інтелекту, роботі з контентом у соціальних мережах та взаємодії з індустрією, надаючи їм цифровий інструментарій для виконання новаторської роботи в галузі цифрової гуманітаристики. Це готує студентів до того, щоб стати передовими інноваторами в таких галузях, як штучний інтелект, дослідження та дизайн даних, соціальні медіа, телерадіомовлення, музеї, галереї та державний сектор.

Digital Humanities of Oxford³³ в Оксфордському університеті – це проєкт короткотермінового навчання, що реалізувався щорічно до 2021 року включно у формі різних подій – літніх шкіл, стажувань тощо. Інформація про події останніх років відсутня. В той же час, у 2021 була започаткована магістерська програма з цифрового навчання³⁴. Мета магістерської програми «Цифрова наука» – ознайомити студентів з усім

³¹ Centre for Digital Humanities, Cultures and Media. URL: <https://www.digital-humanities.manchester.ac.uk/study/>.

³² Digital Humanities MA. London's Global University. URL: <https://www.ucl.ac.uk/prospective-students/graduate/taught-degrees/digital-humanities-ma>.

³³ What is Digital Scholarship? University of Oxford. URL: <https://digitalscholarship.web.ox.ac.uk/what-digital-scholarship#collapse3217736>.

³⁴ Announcing a new Master's degree in Digital Scholarship. University of Oxford. URL: <https://www.humanities.ox.ac.uk/article/announcing-a-new-masters-degree-in-digital-scholarship>.

спектром проблем, які виникають при застосуванні цифрових інструментів і методів у традиційній гуманітарній науці³⁵.

Як бачимо, відмінність цієї магістерської програми від описаних вище – це відсутність прив'язки до ступеня магістра з мистецтв, а також не обмеження цифровою гуманітаристикою, а дотримання концепції цифрової науки, яка може мати прив'язку як до Оксфордського інституту Інтернету (в галузі соціальних наук), так і до Оксфордського центру електронних досліджень (у відділі математичних, фізичних та природничих наук)³⁶.

У Королівському коледжі Лондона функціонує кафедра цифрової гуманітаристики на факультеті мистецтв та гуманітарних наук (Department of Digital Humanities, Faculty of Arts & Humanities)³⁷, де здійснюють підготовку як бакалаврів, так і магістрів. Бакалаврська програма передбачає вивчення того, як люди, компанії, уряди та інші інституції трансформуються під впливом соціальних мереж, машинного навчання, штучного інтелекту, цифрового менеджменту, журналістики даних, цифрової реклами тощо. Існує також низка магістерських програм з цифрових гуманітарних наук, включаючи спеціалізації з цифрової культури та суспільства, великих даних, управління цифровими активами тощо.

В університет Шеффілда існує Інститут цифрових гуманітарних наук (The Digital Humanities Institute, University of Sheffield), який пропонує магістерський курс з цифрової культури та комунікації, що вивчає культурний контекст розвитку цифрових медіа з історичної, критичної та теоретичної точок зору. Цифрова культура – це поява і використання цифрового контенту, мереж і технологій, наприклад, соціальних мереж, алгоритмів, онлайн-груп, цифрових зображень і звуків, а також їхній інтерактивний зв'язок зі способами творення, споживання і зміни культури.³⁸

Цифрові гуманітарні науки в Ланкастерському університеті (Digital Humanities, Lancaster University)³⁹ – магістерський курс, що передбачає отримання технологічних навичок та знань – від візуалізації та дизайну даних до аналізу та пошуку текстів і географічної інформації, створення цифрових активів і баз даних, відповідні міждисциплінарні

³⁵ MSc in Digital Scholarship. URL: <https://www.humanities.ox.ac.uk/mscdigsch>.

³⁶ What is Digital Scholarship? University of Oxford. URL: <https://digitalscholarship.web.ox.ac.uk/what-digital-scholarship#collapse3217736>.

³⁷ Department of Digital Humanities. Faculty of Arts & Humanities. King's College London. URL: <https://www.kcl.ac.uk/ddh>.

³⁸ Digital Culture and Communication. University of Sheffield. URL: <https://www.sheffield.ac.uk/postgraduate/taught/courses/2025/digital-culture-and-communication-ma>.

³⁹ Digital Humanities MA. Lancaster University. URL: <https://www.lancaster.ac.uk/study/postgraduate/postgraduate-courses/digital-humanities-ma/2025/>.

теорії та методи, а також застосування штучного інтелекту, зокрема обробка природної мови, машинне навчання та комп'ютерне бачення. Примітно, що вступ можливий на основі диплома з відзнакою з будь-якої гуманітарної дисципліни або суміжних предметів, наприклад, бібліотекознавства, журналістики.

У Даремському університеті (Durham University, Digital Humanities) реалізується магістерська програма «Наука про дані (цифрові гуманітарні науки)» – міждисциплінарний курс про дані, навіть якщо перша освіта пов'язана з не кількісними предметами, такими як мистецтво та гуманітарні науки, у результаті якого здобувач отримає навички обробляти та аналізувати дані, ділитися своїми висновками з широкою аудиторією та застосовувати ці знання в практичних ситуаціях⁴⁰.

Магістерська програма з цифрової гуманітаристики Кембриджського університету (Cambridge Digital Humanities, University of Cambridge)⁴¹ досліджує шляхи взаємодії гуманітарних наук з цифровими дослідницькими підходами, розглядає вплив цифрових інновацій на культурні форми та практики, а також вивчає цифрове майбутнє. Це однорічна магістерська програма міждисциплінарного характеру, розрахована на різні рівні володіння методами та підходами цифрової гуманітаристики, оскільки існує потреба в тому, щоб гуманітарні науки впоралися з новими формами, практиками, соціальними утвореннями та епістемічними культурами, сформованими в цифрову епоху (табл. 1).

Отже, на основі аналізу програм з цифрової гуманітаристики у восьми освітніх закладах Великобританії, можна виокремити певні тенденції:

- цифрова гуманітаристика є міждисциплінарною програмою у Великобританії, що співзвучно з результатами досліджень українськими науковцями досвіду інших зарубіжних країн;
- переважають магістерські програми з цифрової гуманітаристики;
- цифрову гуманітаристику часто реалізують на основі даних, що належать до сфери соціальних комунікацій, зокрема даних музеїв, виставок, бібліотек, а також медіа;
- підготовка фахівців здійснюється на базі гуманітарних або дотичних спеціальностей, в результаті чого здобувачі отримують ступені магістрів з мистецтва, гуманітарних наук або комунікацій.

⁴⁰ Master of Data Science (Digital Humanities). Durham University. URL: <https://www.durham.ac.uk/study/courses/master-of-data-science-digital-humanities-g5k923/>.

⁴¹ MPhil in Digital Humanities. University of Cambridge. URL: <https://www.cdh.cam.ac.uk/mphil/>.

Таблиця 1

**Підготовка фахівців із цифрової гуманітаристики
в освітніх закладах Великобританії**

№ з/п	Назва освітнього закладу	Бакалавр	Магістр	Можливості працевлаштування
1.	Centre for Digital Humanities, Cultures and Media	Бакалавр з мистецтва Розвиток цифрових навичок для вирішення основних проблем у медіа	Магістр з мистецтва Глибоке розуміння соціальних медіа, ідентичності, штучного інтелекту, даних, платформізації та спостереження. Засвоєння ідей та методів у дослідженнях цифрових медіа, цифрових гуманітарних наук, науки та технологій, візуальних досліджень, історії, географії, соціології та мистецтва.	Кар'єра в цифрових, культурних та креативних секторах, включаючи маркетинг, аналітику даних, журналістику та видавництво, цифрові медіа та комунікації, дизайн, візуальне мистецтво, моду, аналітичні центри, неурядові організації, освіту, управління проєктами, консалтинг та політику.
2.	London's Global University	-	Магістр з мистецтва Міждисциплінарна магістерська освітня програма в галузі інформатики, комп'ютерних наук, мистецтв та гуманітарних наук, а також соціальних та історичних студій	Медіа, телерадіомовлення, музеї, управління, адвокація та соціальна справедливість
3.	Digital Scholarship University of Oxford	-	Магістр з гуманітарних наук Використання цифрових інструментів і методів до традиційних гуманітарних наук, здобуття технічних навичок для їхнього застосування у своїй гуманітарній дисципліні	Інформація про можливості працевлаштування відсутня До освітнього процесу задіяна бібліотека, провідні музеї і медіа

Продовження таблиці 1

4.	Department of Digital Humanities King's College London	Цифрові медіа та культура Поєднує в собі теорію та практичні підходи з гуманітарних наук, культурології та медіа-досліджень, соціології, комп'ютерних та інформаційних наук	Великі дані в культурі та суспільстві – досліджує, як дані, які ми генеруємо у повсякденному житті, формують соціальні, культурні, політичні та економічні процеси та генерують знання. Зосереджується не лише на технічних аспектах даних, їх обробці, штучному інтелекті, машинному навчанні тощо, але й на соціальних аспектах Управління цифровими ресурсами та медіа Магістерська програма навчає принципам креативного менеджменту з акцентом на цифрові ресурси. Вивчаючи, як адмініструвати постійно зростаючі обсяги цифрового контенту, здобувачі навчаються керувати людьми, процесами, робочими процесами, бізнес-моделями, інноваціями, підприємництвом та іншими сферами більш етично. Цифрова культура та суспільство Вивчає, як цифровий розвиток у всьому світі формує різні соціально-політичні та економічні сфери, такі як робота, врядування, ідентичність, культурна комунікація, фінанси, промисловість та багато інших.	Спектр карєрних можливостей широкий, зважаючи на різноманітність освітніх програм
----	--	---	--	---

Продовження таблиці 1

			Цифрова економіка Завдяки глобальному фокусу на ринку праці, ринках, платформах та інституціях, здобувачі отримують загальне уявлення про трансформації, що відбуваються завдяки цифровим технологіям. Цифрове майбутнє навчає цифровим тенденціям у різних галузях та секторах, включаючи культуру, творчість, медіа та ігрову індустрію. Цифрова гуманітаристика поєднує цифрову теорію та практику для вивчення людської культури у всіх її формах – від історії, мов та музики до музеїв, цифрових публікацій тощо.	
5.	The Digital Humanities Institute, University of Sheffield	-	Магістр з цифрової культури та комунікації Досліджує, як технології трансформують людський досвід, як цифровий контент і теорії використовуються в культурі та спадщині, а також як здійснюється управління цифровими проєктами.	Кар'єра в креативних індустріях, секторі культурної спадщини (включаючи галереї, бібліотеки, архіви та музеї), а також в інформаційному, медіа та комунікаційному секторах.
6.	Digital Humanities, Lancaster University	-	Магістр з цифрової гуманітаристики навчається видобувати та аналізувати інформацію у великих обсягах за допомогою	Управління культурною спадщиною. Галереї, музеї та архіви. Науково-дослідні ради з питань інфраструктури.

Продовження таблиці 1

			методів текстового аналізу картографувати історичні джерела та літературні твори застосовувати та проводити дослідження за допомогою таких методів, як мережевий аналіз, просторова статистика та корпусна лінгвістика збирати та візуалізувати дані, створювати інтерактивні карти історій та часових шкал використовувати методи штучного інтелекту для ідентифікації, вилучення та аналізу інформації	Державна служба для цифрових розробок. Аналіз геоінформаційних систем. Цифрова бібліотечна справа.
7.	Digital Humanities, Durham University	-	Магістр з наук про дані Вивчається: Вступ до комп'ютерних наук Вступ до математики для науки про дані Інтелектуальний аналіз тексту та мовна аналітика Дослідження даних, візуалізація та неконтрольоване навчання Стратегічне лідерство Застосування науки про дані в археології та спадщині Якісні підходи до цифрових гуманітарних наук Комп'ютерна музика Етика та упередженість в аналітиці даних	Робота в багатьох секторах, включаючи науку, гуманітарні науки, охорону здоров'я, охорону навколишнього середовища та соціальну сферу, де розуміння та досвід роботи з даними призводять до трансформацій у способі життя та роботи людей

Продовження таблиці 1

8.	Cambridge Digital Humanities, University of Cambridge	-	Магістр з філології у цифровій гуманітаристиці вивчає способи, якими гуманітарні науки можуть взаємодіяти з цифровими дослідницькими підходами, розглядає вплив цифрових інновацій на культурні форми та практики, а також досліджує цифрове майбутнє.	Робота щодо цифрових форм, автоматичного написання, культури ШІ, глобальних цифрових гуманітарних наук та цифрових підходів до минулого.
----	---	---	---	--

Варто сказати, що проєкція зарубіжного досвіду щодо підготовки фахівців з цифрової гуманітаристики на українську систему освіти вказує на максимальну дотичність до спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», фахівці якої отримують набір спеціальних компетенцій, що відповідають низці вимог цифрової гуманітаристики, зокрема щодо роботи з неструктурованими гуманітарними даними. Такі компетенції визначені стандартом спеціальності магістерського рівня⁴², зокрема:

- здатність використовувати автоматизовані технології для вирішення практичних, управлінських, науково-дослідних і прогностичних завдань у професійній діяльності;
- здатність застосовувати технології та процедури аналітико-синтетичного опрацювання наукової та управлінської інформації;
- здатність відстежувати тенденції розвитку предметної сфери шляхом проведення аналізу інформаційних потоків та масивів;
- здатність застосовувати комп’ютерні технології з метою вдосконалення професійної діяльності, розуміти принципи проектування та функціонування автоматизованих БД, семантичного вебу, веб-сервісів та соціальних медіа.

Використання автоматизованих та комп’ютерних технологій у професійній діяльності свідчить про володіння цифровими компетенціями фахівцями з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, в той час як наукова та управлінська інформація, інформаційні потоки та масиви,

⁴² Стандарт вищої освіти України: спеціальність 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа; ступінь магістр. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/28/029-informatsiyna-bibliotechna-ta-arkhivna-sprava-magistr.pdf>.

зокрема у галузі культури, до якої належить означена спеціальність, часто існує у формі гуманітарних даних, що також співзвучне з цифровою гуманітаристикою.

Зважаючи на набір компетенцій фахівця з інформаційної, бібліотечної та архівної справи та використовуючи світовий досвід із формування міждисциплінарних програм вважаємо, що означена спеціальність може виступати базовою для формування міждисциплінарних програм магістерського рівня з цифрової гуманітаристики. Зауважимо, що впровадження таких програм власне на магістерському рівні є логічним не лише з позиції використання досвіду світових практик, а й з точки зору відповідності наказу МОН від 1 лютого 2021 року № 128 «Про затвердження Вимог до міждисциплінарних освітніх (наукових) програм», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 6 квітня 2021 року за № 454/36076⁴³, у якому основний акцент зроблено на міждисциплінарних програмах для другого та третього рівнів вищої освіти. Зауважимо, що для бакалаврського рівня такої можливості не передбачено. Міждисциплінарні (розширені) освітні програми можливі також для початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти, що передусе бакалаврському.

Враховуючи концепцію освітніх закладів Великобританії щодо цифрової гуманітаристики, простежуємо серед компетенцій та програмних результатів фахівця з інформаційної, бібліотечної та архівної справи необхідність підсилення медійної складової. Примітним є те, що одним із результатів навчання такого фахівця передбачено вміння «використовувати прикладні соціокомунікативні технології для організації ефективного спілкування на професійному, науковому та соціальному рівнях на засадах толерантності, діалогу і співробітництва»⁴⁴, однак означена складова доречно може бути підсилена відповідними компетенціями спеціальності «Журналістика», зокрема щодо комунікаційних процесів у суспільстві (власне журналістська, видавнича, рекламна та ін. діяльність) та їх репрезентація у широкому спектрі медіапродуктів; типології, структури і соціальних функцій сучасних комунікаційних технологій; медіа у системі соціального управління та самоорганізації суспільства; медіавпливів

⁴³ Наказ МОН від 1 лютого 2021 року № 128 «Про затвердження Вимог до міждисциплінарних освітніх (наукових) програм»: зареєстровано в Міністерстві юстиції України 6 квітня 2021 року за № 454/36076. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0454-21#n13>.

⁴⁴ Стандарт вищої освіти України: спеціальність 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа; ступінь магістр. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/28/029-informatsiyna-bibliotechna-ta-arkhivna-sprava-magistr.pdf>.

на масову свідомість на глобальному, регіональному та локальному рівнях⁴⁵.

3. Цифрове кураторство

Усвідомлення того, що цифровізація торкнулася сьогодні усіх без винятку сфер суспільного життя, спонукає до появи нових тенденцій і трендів у суспільстві, а відтак – і до потреби у фахівцях, відповідних викликам диджиталізованого суспільства.

Досліджуючи цифрову гуманітаристику, яка сьогодні чітко не окреслена ані в науковому концепті, ані в контексті підготовки фахівців у цій сфері, маємо все ж чітке усвідомлення її як міждисциплінарної галузі, сформованої на перетині інформаційно-комунікаційних, гуманітарних та IT-наук, що має справу з гуманітарними даними. Для того, щоби гуманітарна сфера могла адаптуватися у цифровому середовищі й подолати виклики проникнення у неї інформаційних технологій, актуальним трендом стає цифрове кураторство.

Наукова дискусія про цифрове кураторство актуалізувалася в Україні порівняно недавно, як і щодо цифрової гуманітаристики. Чи є зв'язок між цими поняттями? Навіть без глибинних наукових розвідок зрозуміло, що про них говорять у контексті інформаційної, бібліотечної та архівної справи та соціальних комунікацій. Однією з можливих причин до того, що означену спеціальність намагаються адаптувати, пов'язати, перейняти зарубіжний досвід чи здійснити ще низку інших можливих маніпуляцій, є невизначеність професіології інформаційного фахівця, про яку йшлося у нашому дослідженні вище, відсутність професіограми не лише інформаційного фахівця, а й сучасного бібліотечного та архівного фахівця у контексті диджиталізації означених галузей.

Вивчення наукових підходів до цифрового кураторства в Україні формує уявлення про нього з двох ключових поглядів:

1) цифрове кураторство – система заходів, призначена для активного управління та збереження цифрових ресурсів з метою їх подальшого ефективного використання, в тому числі й збереження їх для майбутніх поколінь⁴⁶, а також підтримка та управління на всіх етапах життєвого циклу цифрових даних (від їх створення, відбору, збереження, зберігання, забезпечення довготривалого та надійного

⁴⁵ Стандарт вищої освіти: спеціальність 061 Журналістика; ступінь магістр. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/11/11/061-Zhurnalistyka.mahistr-994-08.11.2022.pdf>.

⁴⁶ Лобузин І. Цифровий менеджмент інформації в бібліотеках: світовий досвід системного впровадження. *Бібліотека. Наука. комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху*: міжнародна наукова конференція. 2019. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/846>.

доступу та організації багаторазового використання), та набуття цифровою інформацією доданої цінності для поточних та майбутніх використань⁴⁷, тобто у підходах авторів І. Лобузін та Т. Ярошенко акцент зроблено на цифрових даних і перетворення їх в інформаційні ресурси, цінні для потенційних користувачів;

2) цифрове кураторство як діяльність консультанта у галузі розвитку цифрової грамотності, який допомагає громадянам одержати навички роботи з комп'ютером, оргтехнікою, електронними ресурсами⁴⁸.

О. Матвієнко називає означені підходи інформаційно-ресурсним та соціально-освітнім відповідно⁴⁹.

І. Лобузін наводить як приклад досвід Британської бібліотеки, яка у 2015 році оголосила стратегічний план, відповідно до якого кожен бібліотекар Британії має стати цифровим куратором до 2020 року⁵⁰. Однак, такий підхід пов'язаний із низкою викликів для бібліотекарів, які потребують системної роботи не лише із підготовки фахівців із належними цифровими навичками й компетенціями, а й постійне підвищення їхньої кваліфікації відповідно до рівня розвитку інформаційних технологій і стану їхньої імплементації у бібліотечну та інші сфери. Проаналізуємо підґрунтя й передумови до впровадження цифрового кураторства в Україні у контексті інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

1) Не викликає сумніву доцільність впровадження інституції цифрових кураторів, адже ми чи не щодня спостерігаємо, а можливо й використовуємо їхні послуги (або аналогічні, однак не названі означеним терміном). Це до прикладу, консультант у центрі надання адміністративних послуг, який допомагає зареєструватися в електронній черзі, працівник банку, який допомагає скористатися

⁴⁷ Ярошенко Т. О., Сербін О. О. Цифрове кураторство: виклики та можливості для бібліотечно-інформаційної освіти. *Вісник ХДАК*. 2023. Випуск 63. С. 56–71. URL: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.063.04>. <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ff711633-8d86-4184-8777-0bc4dd0abf8a/content>.

⁴⁸ Матвієнко О., Цивін М. Цифрове кураторство як соціально-освітня діяльність бібліотечного фахівця. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук = Ukrainian Journal on Library and Information Science*. 2022. Випуск 9. DOI: 10.31866/2616-7654.9.2022.259145. URL: <http://infotech-soccult.knukim.edu.ua/article/view/247473/244921>.

⁴⁹ Матвієнко О., Цивін М. «Цифрові трансформації» спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2021, Том 4, № 2. С. 150. DOI: 10.31866/2617-796X.4.2.2021.247473. URL: <http://infotech-soccult.knukim.edu.ua/article/view/247473/244921>.

⁵⁰ Лобузін І. Цифровий менеджмент інформації в бібліотеках: світовий досвід системного впровадження. *Бібліотека. Наука. комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху: міжнародна наукова конференція*. 2019. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/846>.

банкоматом клієнту тощо. У цих випадках, безперечно, маємо справу з соціально-освітнім цифровим кураторством.

2) Цифрові куратори актуальні для різних сфер. Про різні види цифрового кураторства у своєму дослідженні говорить І. Лобузин⁵¹, виділяючи кураторство контенту та медіакураторство, організацію цифрового збереження та кураторство щодо здійснення цифрової наукової комунікації. Справедливим буде констатувати, що цифрові куратори потрібні у всіх сферах, галузях, окремих установах й організаціях, де відбувається автоматизація певних управлінських чи бізнес-процесів шляхом впровадження цифрових інформаційних технологій.

3) Потреба у цифровому кураторстві особливо гостро відчувається для інформаційних установ й організацій. Це зумовлено, з однієї сторони тим, що швидкими темпами відбувається оцифрування фондів, зокрема бібліотечних, архівних, музейних, а з іншої – значна кількість даних, в тому числі й гуманітарних, створюється нині одразу у цифровій формі. Це зумовлює потребу в соціально-освітньому кураторстві як для працівників цих інформаційних установ, які змушені швидкими темпами опановувати навички роботи з технологіями, які вони не використовували раніше, так і для користувачів цих інформаційних ресурсів. Сьогодні розроблено чимало онлайн-виставок, 3D-екскурсій музеями чи архівами, впроваджено електронні каталоги й повнотекстові бази даних в інформаційних установах, однак статистика їхнього відвідування й використання у демографічному розрізі могла би бути предметом окремого дослідження, адже практика часто свідчить про відсутність навичок щодо користування цифровими інформаційними ресурсами у низки категорій населення нашої країни. Дослідження цифрових навичок українців проводиться кожні два роки. Останнє було здійснено у 2023 році й відповідно до його результатів, частка дорослого населення із рівнем цифрових навичок нижче базового становить 40,4% населення України⁵². Це ще раз підтверджує актуальність цифрового кураторства для більшості сфер суспільного життя, особливо гуманітарної. З іншого боку, цифрове кураторство як діяльність для збереження цифрових ресурсів, зокрема культурної спадщини, також є актуальним завданням для низки сфер.

⁵¹ Лобузин І. Цифровий менеджмент інформації в бібліотеках: світовий досвід системного впровадження. *Бібліотека. Наука. комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху*: міжнародна наукова конференція. 2019. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/846>.

⁵² Дослідження цифрової грамотності в Україні. 2023. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/8864-presentation_ua_2023.pdf.

4) Чи можна покласти функцію цифрового кураторства на бібліотеки? Безперечно, що так, адже бібліотеки сьогодні намагаються знайти своє місце у диджиталізованому суспільстві. Однак, не обмежитись виключно ними, всі інституції соціокомунікативної сфери повинні виконувати цю функцію.

5) Визначення ролі фахівця з інформаційної, бібліотечної та архівної справи у цифровому кураторстві актуалізує поглиблення дослідження міждисциплінарної парадигми підготовки таких фахівців. В той же час, беззаперечним залишається той факт, що професійні навички, досвід і знання таких фахівців тісно пов'язані з управлінням, збереженням та забезпеченням доступу до інформаційних ресурсів. У контексті цифровізації їхня роль стає ще важливішою, адже вони адаптують традиційні підходи до нових технологічних реалій.

Основними функціями фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи у цифровому кураторстві є:

1. Управління цифровими ресурсами, зокрема оцифрування документів, книжкових фондів, архівних матеріалів, створення, каталогізація та індексація цифрових колекцій, розробка метаданих для забезпечення пошуку та організації ресурсів.

2. Збереження інформації, а саме розробка стратегій довготривалого зберігання цифрових даних, забезпечення захисту цифрових ресурсів від втрат, пошкоджень чи обмеження доступу, використання технологій для забезпечення автентичності та цілісності цифрових архівів.

3. Забезпечення доступу до цифрових бібліотек, архівів, інформаційних платформ, використання відкритих даних для забезпечення громадського доступу до культурної, наукової та освітньої спадщини, розробка інтерактивних інструментів для користувачів (віртуальні виставки, тематичні колекції тощо).

4. Етичні та правові аспекти дотримання авторських прав та забезпечення відповідального використання цифрових матеріалів, робота з персональними даними та конфіденційною інформацією, а також захист цифрових даних від піратства та несанкціонованого доступу.

5. Освітня функція, а саме підвищення цифрової грамотності серед населення, навчання користувачів ефективного використання цифрових ресурсів, організація тренінгів та воркшопів з роботи з цифровими інструментами.

6. Інновації у професії у контексті впровадження штучного інтелекту для аналізу великих масивів даних, використання хмарних технологій для зберігання інформації та обміну нею, розробка віртуальної та доповненої реальності для представлення культурної спадщини.

До цифрового кураторства першочергово варто долучати таких фахівців:

- Архівісти – створюють цифрові архіви, що забезпечують доступ до історичних документів та збереження національної спадщини.

- Бібліотекарі – розвивають цифрові бібліотеки та навчають користувачів працювати з електронними каталогами і ресурсами.

- Інформаційні фахівці – займаються розробкою інформаційних систем і баз даних, організовуючи потоки інформації у цифровому середовищі.

- Музейні працівники, працівники виставкових залів та галерей – здійснюють оцифрування музейних колекцій, створюють цифрові репліки артефактів, картин та інших об'єктів культури, розробляють інтерактивні онлайн-платформи, що дозволяють відвідувачам оглядати експонати з будь-якого куточка світу.

- Культурні менеджери, функцією яких є розробка цифрових стратегій та краудфандинг для цифрових проєктів.

- Аналітики даних у культурній сфері, які займаються збором і аналізом даних про відвідувачів, уподобання аудиторії та популярність цифрових ресурсів, розробляють рекомендації для персоналізації цифрових турів чи доступу до колекцій.

Як бачимо, фахівці з інформаційної, бібліотечної та архівної справи можуть стати базовою ланкою цифрового кураторства. Їхній внесок забезпечує баланс між технологіями та культурною спадщиною, створюючи стійку систему управління цифровими ресурсами.

В той же час, підготовка фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи не заперечує необхідності розроблення міждисциплінарних освітніх програм із цифрового кураторства та цифрової гуманітаристики. Зауважимо, що деякі українські заклади вищої освіти та організації вже пропонують відповідні курси та ініціативи. Розглянемо деякі з них.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (КНЕУ) пропонує освітню програму «Цифрове врядування», яка спрямована на формування компетентностей у сфері цифрових трансформацій та управління цифровими ресурсами⁵³.

Луцький національний технічний університет (ЛНТУ) на факультеті цифрових, освітніх та соціальних технологій пропонує спеціальності й освітні програми, пов'язані з комп'ютерними технологіями та цифровим менеджментом, що можуть бути корисними для майбутніх

⁵³ Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. URL: https://kneu.edu.ua/ua/depts4/mdu/nepa_mag/dg_zfn/?utm_source=chatgpt.com.

цифрових кураторів, зокрема «Цифрові технології», «Прикладна лінгвістика» тощо⁵⁴.

Національний університет «Києво-Могилянська академія» досліджує нові професійні кваліфікації та компетентності в галузі цифрового кураторства, що свідчить про розвиток відповідних освітніх програм⁵⁵.

Проект «Підтримка цифрової трансформації» – ініціатива, спрямована на розвиток цифрових навичок та компетенцій в Україні, включаючи підготовку фахівців у сфері цифрового кураторства⁵⁶.

Незважаючи на позитивні зрушення, підготовка фахівців з цифрового кураторства в Україні стикається з певними викликами, такими як недостатня кількість спеціалізованих освітніх програм та потреба в оновленні навчальних планів відповідно до сучасних вимог. Проте, з огляду на зростаючу потребу в управлінні цифровими ресурсами, можна очікувати подальший розвиток цієї сфери та появу нових освітніх можливостей для майбутніх цифрових кураторів.

Варто також зазначити, що цифрове кураторство охоплює різні аспекти, включаючи організацію віртуальних виставок, управління цифровими колекціями та забезпечення доступу до цифрових ресурсів. Тому підготовка фахівців у цій сфері потребує міждисциплінарного підходу та співпраці між різними освітніми та культурними інституціями.

Загалом, розвиток цифрового кураторства в Україні є перспективним напрямом, який сприятиме збереженню та популяризації культурної спадщини в цифровому форматі, а також забезпечить ефективне управління цифровими ресурсами в різних сферах суспільного життя.

ВИСНОВКИ

Спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» за доволі короткий час свого становлення в Україні зазнала щонайменше трьох трансформацій – від «Документознавства та інформаційної діяльності» до «Бібліотечної, інформаційної та архівної справи», впровадженій у листопаді 2024 року. Така еволюція супроводжувалася низкою неврегульованих аспектів, основними з яких є відсутність чітко

⁵⁴ Факультет цифрових, освітніх та соціальних технологій. ЛНТУ. URL: https://lntu.edu.ua/uk/struktura/fakulteti/fakultet-cifrovih-osvitnih-ta-socialnih-tehnologiy?utm_source=chatgpt.com#part1.

⁵⁵ Ярошенко Т. О., Сербін О. О. Цифрове кураторство: виклики та можливості для бібліотечно-інформаційної освіти. *Вісник ХДАК*. 2023. Випуск 63. С. 56-71. URL: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.063.04>.
<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ff711633-8d86-4184-8777-0bc4dd0abf8a/content>.

⁵⁶ Проект «Підтримка цифрової трансформації». URL: <https://www.facebook.com/share/p/1Cy4ea3N3W/>.

окресленого поступу підготовки фахівців з документознавства за усіма рівнями освіти, а також відсутність усвідомлення міждисциплінарної парадигми інформаційної справи. Було запропоновано розроблення міждисциплінарних освітніх програм на перетині інформаційної справи, журналістики й інформаційних технологій, які доречно було б реалізувати як інформаційно-комунікаційні або документно-інформаційні технології.

З метою вивчення зарубіжного досвіду щодо формування схожих за концепцією міждисциплінарних освітніх програм було проаналізовано практику підготовки фахівців із цифрової гуманітаристики в освітніх закладах Великобританії. Було з'ясовано, що спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» може виступати базовою для їхнього формування. Крім того, досвід Великобританії підтвердив необхідність підсилення журналістської (медійної) складової у компетенціях фахівців з цифрової гуманітаристики.

Актуальним трендом диджиталізованого суспільства є цифрове кураторство. Підготовка фахівців у цій сфері також потребує міждисциплінарного підходу та співпраці між різними освітніми та культурними інституціями.

АНОТАЦІЯ

Це дослідження присвячене аналізу трансформації спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», розгляду ключових аспектів цифрової гуманітаристики та ролі інформаційного фахівця у ній, а також розкриттю змісту цифрового кураторства у сучасному суспільстві.

Спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» в Україні зазнала кількох трансформацій, остання з яких відбулася у листопаді 2024 року. Було з'ясовано, що основними проблемами є відсутність послідовності у підготовці фахівців із документознавства та нерозуміння міждисциплінарної природи інформаційної справи. Для вирішення цих викликів запропоновано створення міждисциплінарних освітніх програм, що поєднують інформаційну справу, журналістику та інформаційні технології.

Було вивчено досвід Великобританії у підготовці фахівців із цифрової гуманітаристики, який продемонстрував доцільність використання спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» як базової основи для таких програм. Також підкреслено важливість посилення медійної складової в таких освітніх програмах.

Встановлено, що у диджиталізованому суспільстві актуальним напрямом є цифрове кураторство, яке вимагає міждисциплінарного

підходу та взаємодії різних установ. Впровадження цих ініціатив сприятиме формуванню конкурентоспроможних фахівців, здатних відповідати викликам цифрової епохи.

Література

1. Воскобойнікова-Гузева Олена. Цифрова гуманітаристика в інформаційних проєктах та підготовці кадрів. С. 22–25. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/28655/1/O_Voskoboinikova-Guzeva_CGVIPAPK.pdf.

2. Воскобойнікова-Гузева Олена. Цифрова гуманітаристика в системі вищої освіти Канади. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. (Серія: педагогічні науки). 2019. № 2 (59). С. 58–62. URL: <http://npo.kubg.edu.ua/article/view/181589/181475>.

3. Дослідження цифрової грамотності в Україні. 2023. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/8864-presentation_ua_2023.pdf.

4. Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. URL: nung.edu.ua/vstup.

5. Інтернет. *Українська бібліотечна енциклопедія*. URL: <https://ube.nlu.org.ua/article/%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B5%D1%82>.

6. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. URL: https://kneu.edu.ua/ua/depts4/mdu/nepa_mag/dg_zfn/?utm_source=chatgpt.com.

7. Кулешов С. Г. Управлінське документознавство: навчальний посібник. Київ: ДАКККиМ, 2003. 62 с.

8. Кунанець Н. Е., Пасічник В. В., Федонюк А. А. Соціокомунікаційна інженерія: об'єкт, предмет і методи дослідження. 2015. С. 374–389. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/12908/25kunanecnepasichnikvv.pdf>.

9. Лаба О. В., Захара І. Я. Впровадження автоматизованої інформаційної системи в діяльності закладів з підготовки водіїв транспортних засобів: діловодний аспект. *Молодий вчений*. 2018. № 4. С. 42–45.

10. Лаба Оксана, Захара Ігор. До питання інформаційної взаємодії випробувальної лабораторії колісних транспортних засобів: діловодний аспект. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. December 2021. № 4(32). С. 39–45. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss. URL: <https://rsglobal.pl/index.php/ijitss/issue/view/261>.

11. Лобузин І. Цифровий менеджмент інформації в бібліотеках: світовий досвід системного впровадження. *Бібліотека. Наука. комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху*: міжнародна наукова конференція. 2019. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/846>.

12. Матвієнко О. В., Цивін М. Н., Гуменчук А. В. Сучасні концепції документно-інформаційної науки: підготовка фахівців за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: навчально-методичний посібник. Київ: Ліра-К, 2021. 140 с. URL: <https://knushop.com.ua/image/catalog/lira20230617/pdf/12840.pdf?srsId=AfmBOoqNmeU7kCfT0TVgRUpSFdtjAa-owD5Zqr2F66F4PL3k3fvfKmu>.

13. Матвієнко О., Цивін М. «Цифрові трансформації» спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2021, Том 4, № 2. С. 146–158. С. 150. DOI: 10.31866/2617-796X.4.2.2021.247473. URL: <http://infotech-soccult.knukim.edu.ua/article/view/247473/244921>.

14. Матвієнко О., Цивін М. Цифрова гуманітаристика як методологічна основа розвитку ІТ-освіти у вищих навчальних закладах культури. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2018, № 2. С. 26–36. DOI: <https://doi.org/10.31866/2617-796x.2.2018.155658>. URL: <http://infotech-soccult.knukim.edu.ua/article/view/155658>.

15. Матвієнко О., Цивін М. Цифрове кураторство як соціально-освітня діяльність бібліотечного фахівця. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук = Ukrainian Journal on Library and Information Science*. 2022. Випуск 9. DOI: 10.31866/2616-7654.9.2022.259145. URL: <http://infotech-soccult.knukim.edu.ua/article/view/247473/244921>

16. Матвієнко Оксана, Цивін Михайло. Професіологічний дискурс спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». *Вісник Книжкової палати*. 2022. № 7. С. 23–30. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.7\(312\).23-30](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.7(312).23-30).

17. Наказ МОН від 1 лютого 2021 року № 128 «Про затвердження Вимог до міждисциплінарних освітніх (наукових) програм»: зареєстровано в Міністерстві юстиції України 6 квітня 2021 року за № 454/36076. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0454-21#n13>.

18. Наказ МОН України «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266 № 1151»: від 6 листопада 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15#Text>.

19. Наказ МОН України «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів

України від 29 квітня 2015 року № 266»: від 6 листопада 2015 року № 1151. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15#Text>.

20. Паспорт спеціальності 27.00.06 – прикладні соціально-комунікаційні технології. URL: <https://asp.knu.ua/doc/Pasport/27.00.00/27.00.06.pdf>.

21. Перелік наукових спеціальностей: затверджено наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 14.09.2011 № 1057. Редакція від 30.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1133-11#n16>.

22. Постанова КМУ «Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти»: від 30 серпня 2024 р. № 1021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024-%D0%BF#Text>.

23. Проект «Підтримка цифрової трансформації». URL: <https://www.facebook.com/share/p/1Cy4ea3N3W/>.

24. Стандарт вищої освіти України: спеціальність 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа; ступінь магістр. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/28/029-informatsiyna-bibliotechna-ta-arkhivna-sprava-magistr.pdf>.

25. Стандарт вищої освіти України: спеціальність 061 Журналістика; ступінь бакалавр. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/061-Zhurnalistyka-bakalavr.28.07-1.pdf>.

26. Стандарт вищої освіти: спеціальність 061 Журналістика; ступінь магістр. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/11/11/061-Zhurnalistyka.mahistr-994-08.11.2022.pdf>.

27. Стандарт вищої освіти України: спеціальність 075 Маркетинг; рівень бакалаврат. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/075-marketing-bakalavr-1.pdf>.

28. Стандарт вищої освіти України: спеціальність 075 Маркетинг; рівень магістр. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/11/11/2019-11-05-075-marketing-magistr.pdf>.

29. Факультет цифрових, освітніх та соціальних технологій. ЛНТУ. URL: https://lntu.edu.ua/uk/struktura/fakulteti/fakultet-cifrovih-osvitnih-ta-socialnih-tehnologiy?utm_source=chatgpt.com#part1.

30. Холод О. М. Соціальнокомунікаційний інжиніринг як методологія дослідження соціальних комунікацій. *Світ соціальних комунікацій*. 2012. Т. 8. С. 7–12.

31. Цифрова гуманітаристика. *ResearchUA*: цифровий проєкт НБУВ. URL: <http://research.nbuv.gov.ua/node/53>.

32. Ярошенко Т. О., Сербін О. О. Цифрове кураторство: виклики та можливості для бібліотечно-інформаційної освіти. *Вісник ХДАК*. 2023. Випуск 63. С. 56–71. URL: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.063.04>. <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ff711633-8d86-4184-8777-0bc4dd0abf8a/content>.

33. Ярошенко Т. Цифрова гуманітаристика: нова галузь знань чи «молоде вино в старих міхах»? (До питання концепції, методології, історії, основних центрів і проєктів, дискусій довкола). *Культура і мистецтво XXI століття: полілог сучасної гуманітаристики = Culture and art of the XXI century: polylogue of modern humanities*: колективна монографія. Київ: Видавничий центр КНУКиМ, 2023. С. 168–208. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5ddf761-9ef8-4314-92a2-9dba299b3e4a/content>.

34. Announcing a new Master's degree in Digital Scholarship. University of Oxford. URL: <https://www.humanities.ox.ac.uk/article/announcing-a-new-masters-degree-in-digital-scholarship>.

35. Centre for Digital Humanities, Cultures and Media. URL: <https://www.digital-humanities.manchester.ac.uk/study/>.

36. Department of Digital Humanities. Faculty of Arts & Humanities. King's College London. URL: <https://www.kcl.ac.uk/ddh>.

37. Digital Culture and Communication. University of Sheffield. URL: <https://www.sheffield.ac.uk/postgraduate/taught/courses/2025/digital-culture-and-communication-ma>.

38. Digital Humanities MA. London's Global University. URL: <https://www.ucl.ac.uk/prospective-students/graduate/taught-degrees/digital-humanities-ma>.

39. Digital Humanities MA. Lancaster University. URL: <https://www.lancaster.ac.uk/study/postgraduate/postgraduate-courses/digital-humanities-ma/2025/>.

40. Master of Data Science (Digital Humanities). Durham University. URL: <https://www.durham.ac.uk/study/courses/master-of-data-science-digital-humanities-g5k923/>.

41. MPhil in Digital Humanities. University of Cambridge. URL: <https://www.cdh.cam.ac.uk/mphil/>.

42. MSc in Digital Scholarship. URL: <https://www.humanities.ox.ac.uk/mscdigsch>.

43. What is Digital Scholarship? University of Oxford. URL: <https://digitalscholarship.web.ox.ac.uk/what-digital-scholarship#collapse3217736>.

44. What is Digital Scholarship? University of Oxford. URL: <https://digitalscholarship.web.ox.ac.uk/what-digital-scholarship#collapse3217736>.

Information about the author:

Laba Oksana Vasylivna,

Candidate of Historical Sciences,

Associate Professor at the Records Management and Information

Activity Department

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

15, Karpatska str., Ivano-Frankivsk, 76019, Ukraine